

Het strafrechtelijk beleid op het vlak van partnergeweld: een evaluatie van de rechtspraktijk en de gevolgen ervan inzake recidive

Charlotte Vanneste (INCC)

Samenvatting van het onderzoek

De op verzoek van het College van Procureurs-generaal uitgevoerde studie had als doel de op het vlak van partnergeweld uitgewerkte rechtspraktijk overeenkomstig de in omzendbrief COL 4/2006 vastgelegde richtlijnen van het strafrechtelijk beleid te evalueren. Het gaat meer bepaald om een wetenschappelijke evaluatie van de waarneembare invloed op de recidive.

Hiervoor werd een beroep gedaan op de statistische gegevens met betrekking tot alle beklaagden van wie in 2010 minstens één keer melding werd gemaakt wegens partnergeweld in de Belgische correctionele parketten. Zo werden de in de databank van het TPI/REA-computersysteem geregistreerde gegevens onder de loep genomen met betrekking tot ongeveer 40 000 beklaagden die tot begin 2013 werden geobserveerd. Er werden overigens bijkomende gegevens ingewonnen van twee andere databanken, met name van het (toenmalige federale) Directoraat-generaal Justitiehuisen en van het Centraal Strafregister.

1. Profiel van de beklaagden

Het eerste in dit rapport toegelicht type van resultaten heeft betrekking op het profiel van de voor feiten van partnergeweld aangegeven beklaagden.

Het geslacht

Uit de studie van de volledige cohorte blijkt dat, zonder dat er enig onderscheid wordt gemaakt, 24% van de beklaagden vrouwen zijn. In vergelijking met de mannelijke beklaagden toont een grondigere analyse evenwel aan dat er minder vrouwen worden aangegeven voor een misdrijf dat uiteindelijk bewezen wordt¹, dat er meer worden doorverwezen voor vermoedelijk wederzijds (en dus mogelijk reactief) partnergeweld², dat er minder worden aangegeven voor andere soorten misdrijven³, dat er zich minder in staat van recidive inzake partnergeweld bevinden op het moment van de aangifte⁴ en dat er minder worden aangegeven voor fysiek partnergeweld⁵. Op grond van deze vaststellingen kan worden geconcludeerd dat hoewel het aantal wegens partnergeweld aangemelde vrouwen niet te verwaarlozen is, het aantal voor dit soort misdrijf aangemelde mannen groter is en dat op basis van verschillende criteria blijkt dat het door vrouwen gepleegde partnergeweld minder ernstig is.

¹ Bij 56% van de vrouwelijke en bij 75% van de mannelijke beklaagden wordt het misdrijf uiteindelijk bewezen.

² Bij 38% van de vrouwelijke en bij 16% van de mannelijke beklaagden is het geweld wederzijds.

³ Bij 39% van de vrouwelijke en bij 26% van de mannelijke beklaagden is partnergeweld de enige vorm van delinquentie.

⁴ Bij 75% van de vrouwelijke en bij 70% van de mannelijke beklaagden gaat het om een eerste aangifte van partnergeweld.

⁵ Bij 45% van de vrouwelijke en bij 67% van de mannelijke beklaagden is er sprake van fysiek partnergeweld.

Uit deze gegevens kan het aandeel van vervolgd partnergeweld bij homoseksuele koppels niet worden afgeleid, behalve in het geval dat er wederzijds geweld wordt vastgesteld. Ten opzichte van de volledige populatie is er, bij 2,6% van het totaal, sprake van wederzijds partnergeweld door homoseksuele koppels (waarvan 2,1% tussen mannelijke partners) en, bij 9,1% van het totaal, van wederzijds partnergeweld door heteroseksuele koppels. Dit percentage wijst erop dat ten opzichte van alle aangegeven gevallen van partnergeweld het globale percentage bij homoseksuele koppels verre van onbestaande is.

Het verschil tussen de geslachten op basis van deze tijdens de gerechtelijke fase vergaarde gegevens is belangrijk in verhouding tot de uit het onderzoek inzake victimisering van 2010 op initiatief het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen afgeleide gegevens. Hoewel 3 op 4 aangegeven vermoedelijke daders mannen zijn, is de op basis van de verklaringen van victimisering berekende verhouding van het geslacht symmetrischer, namelijk ongeveer 3 vrouwelijke en 2 mannelijke slachtoffers⁶, wat de indruk geeft dat de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke daders van partnergeweld evenwichtiger is. Hierbij zou evenwel worden vergeten dat de verklaringen van victimisering betrekking hebben op heel veel soorten gedragingen. In de slachtofferenquête is het aandeel van fysiek geweld kleiner⁷ (ongeveer één tiende van de verklaringen van victimisering) en bij de verhouding van het geslacht weegt het aandeel van de vrouwen zwaarder door – ongeveer 7 vrouwen ten opzichte van 3 mannen zijn slachtoffer van fysiek geweld – wat meer overeenstemt met de percentages op basis van de gerechtelijke gegevens. De Belgische cijfers illustreren het in de wetenschappelijke literatuur veelvuldig vastgesteld feit dat naarmate de definitie van partnergeweld breder is en betrekking heeft op minder ernstige gedragingen de cijfers doen vermoeden dat er symmetrie op het vlak van het geslacht is⁸. Indien er daarentegen wordt gefocust op de meest problematische gedragingen dan zijn de mannelijke daders van partnergeweld duidelijk in de meerderheid.

Andere sociodemografische gegevens

De leeftijd van de betrokken populatie behoeft nauwelijks uitleg, behalve het feit dat, in vergelijking met alle door de parketten doorverwezen beklagden van alle soorten feiten, de beklagden die de eerste keer worden aangegeven wegens feiten van partnergeweld ouder zijn. De evolutie van de aangiftes met een piek op 40 jaar is op zich niet verrassend aangezien dit stadium van het leven de periode bij uitstek is waarin men gesetteld is en een gezin of een intieme relatie heeft die conflicten en gewelddadige gedragingen met zich kunnen meebrengen.

De populatie van de beklagden van partnergeweld onderscheidt zich eveneens van de volledige bij de parketten gemelde populatie omdat buitenlanders hierbij de kleinste groep vormen. Ook al is het verschil niet erg groot, het uit dit onderzoek afgeleide percentage van 17% van buitenlandse beklagden is lager dan het door de statistisch analisten berekende

⁶ 14,9% van de vrouwelijke ten opzichte van 10,5% van de mannelijke populatie verklaart slachtoffer van partnergeweld te zijn.

⁷ 1,9% van de vrouwen ten opzichte van 0.8% van de mannen verklaart slachtoffer van fysiek geweld te zijn.

⁸ BONNET F, (2015), *Violences conjugales, genre et criminalisation : synthèse des débats américains*, *Revue française de sociologie*, 2015/2, VOL. 56, 357-383.

percentage van hetzelfde jaar van beklagden van alle soorten feiten (21%)⁹. Als er kan worden vastgesteld dat de buitenlandse populatie oververtegenwoordigd is, dan is dit heel relatief en in elk geval minder het geval bij partnergeweld dan bij andere types van geschillen die meer afhangen van de proactieve houding van de politie.

Het is niet mogelijk een beeld van het socio-economisch profiel van de betrokken populatie weer te geven aan de hand van de in het computersysteem van de parketten geregistreerde gegevens. Het enige gegeven dat in dit opzicht relevant zou kunnen zijn, namelijk het beroep van de vermoedelijke dader, ontbreekt dikwijls en is bovendien opgenomen in een vrij veld wat de exploitatie ervan erg bemoeilijkt. In een later stadium van het onderzoek zou er een stap kunnen worden ondernomen om deze lacune op te vullen door een beroep te doen op de in *de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid* (geanonimiseerde) geregistreerde gegevens¹⁰.

Evenwel kan de socio-economische context van de beklagden enigszins worden geschetst door de registratie van de gemeente van hun domicilie voor zover dat elke gemeente kan worden gekwalificeerd aan de hand van bepaalde relevante indicatoren zoals meer bepaald de werkloosheidsgraad. De gemiddelde (12%) en de mediane (10%) werkloosheidsgraad van de gemeente waar de beklagden van partnergeweld hun domicilie hebben, is hoger dan de globale werkloosheidsgraad van de Belgische populatie (8,4%). Op basis hiervan kan worden gesteld dat de beklagden zich bevinden in een iets minder gunstig socio-economische milieu dan de populatie in het algemeen. Deze hypothese zou evenwel moeten worden gecontroleerd op basis van geïndividualiseerd gegevens.

Gerechtelijk profiel

Een eerste te formuleren vaststelling wat het gerechtelijk profiel van de betrokken populatie betreft, is dat een groot deel (15%) van de beklagden van partnergeweld wordt doorverwezen naar het parket op grond van de vaststelling van "familiaal geschil" zonder dat de vastgestelde gedraging een misdrijf op zich is¹¹. Rekening houdend met het feit dat een groot deel van de dossiers zullen worden geseponneerd omdat er geen sprake van een misdrijf is of er onvoldoende bewijslast is (21% van de beklagden), blijkt overigens uit de evaluatie dat ongeveer 1 beklagde op 3 (30%) werd gemeld bij het parket zonder dat er effectief een misdrijf werd bewezen.

Zoals in de wetenschappelijke literatuur wordt benadrukt, is partnergeweld helemaal geen geïsoleerd misdrijf, zeker niet wanneer het desbetreffende dossier wordt doorverwezen naar de parketten. 71% van de beklagden van partnergeweld worden namelijk eveneens verdacht van andere vormen van criminaliteit die erg uiteenlopend kunnen zijn, maar hoofdzakelijk verband houden met schade aan personen.

⁹ Deze cijfers zijn afkomstig uit de publicatie van AEBI & AL., 2014.

¹⁰ <https://www.socialsecurity.be/CMS/fr/about/displayInstitution/bcssks/mission.xml>

¹¹ Dit wordt ter aanbeveling expliciet bepaald in de omzendbrief.

Van de betrokken populatie is 71% van de beklaagden (in 2010) voor de eerste keer aangegeven voor feiten van partnergeweld. De recidivisten inzake partnergeweld (29%) maken dus een groot deel uit van de beklaagden die jaarlijks naar de parketten worden doorverwezen in verband met deze problematiek.

Het begrip van partnergeweld kadert in een context waarbinnen aan de hand van de preventie-indicatoren verscheidene soorten feiten kunnen worden onderscheiden. Door de vaststelling van vrijwillige slagen en verwondingen kan het percentage van beklaagden van fysiek geweld worden vastgesteld op 62%. Er dient te worden opgemerkt dat dit soort geweld, ten opzichte van andere vormen van fysiek, seksueel en economisch geweld veel meer aangegeven wordt dan blijkt uit de slachtofferenquête (ongeveer 10%). De andere soorten misdrijven die worden aangegeven en die elkaar kunnen opvolgen zijn inbreuken op de persoonlijke levenssfeer (20%), bedreigingen (20%) en veel zeldzamer seksuele misdrijven (1,4%) en uitzonderlijk moorden of pogingen tot moord (0,6%).

Tenslotte werd bij 21% van de beklaagden het geweld als wederzijds gekwalificeerd en werden de twee partners als vermoedelijke daders beschouwd.

Er werd reeds eerder vermeld dat deze kenmerken variëren naargelang het geslacht.

2. Het percentage ten opzichte van de algemene populatie, de evoluties in de tijd en de verschillen tussen de arrondissementen

Om het percentage van de populatie die bij het parket wegens feiten van partnergeweld wordt gemeld te berekenen, werd de populatie van 18 tot 64 jaar, de leeftijdscategorie waarbinnen dit misdrijf het meest voorkomt, gebruikt als noemer¹². Uit deze berekening blijkt dat ten opzichte van de volledige Belgische populatie 5,8 op 1000 inwoners werden gemeld bij de parketten voor feiten van partnergeweld. Deze uitkomst sluit grotendeels aan bij de resultaten van het op initiatief het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen gevoerde onderzoek inzake victimisering waaruit blijkt dat slechts 3,3% van de 12,5% van de populatie die verklaart slachtoffer te zijn een klacht indient bij de politie, wat neerkomt op 4,1 op 1000 inwoners.

Het globale percentage van 5,8 beklaagden per 1000 inwoners varieert evenwel naargelang de arrondissementen, waarbij het kleinste percentage 1,8% (Bergen) en het grootste 14,9% (Neufchateau) bedraagt, dus een verhouding van 1 op 8. Deze variabiliteit doet veel vragen rijzen. De heterogene aard van de parketstatistieken die voortvloeit uit zowel de sociale en institutionele behandeling als de oorspronkelijk beoogde gedragingen maakt een volstrekt in termen van prevalentie van partnergeweld geformuleerde interpretatie onmogelijk. Overigens zou het niet duidelijk zijn waarom in bepaalde arrondissementen er meer gewelddadige gedragingen binnen koppels zijn dan in andere die geografisch gezien nochtans dichtbij zijn of een gelijkaardig socio-economisch profiel vertonen.

Naar aanleiding van deze vaststelling dienen twee pistes te worden onderzocht: de naargelang de arrondissementen meer of minder performante registratiewijzen op het

¹² 98,6% van de beklaagden van partnergeweld behoren tot deze leeftijdscategorie.

niveau van het parket, ofwel het preventiebeleid dat voorafgaande aan de klacht een andere vorm aanneemt en variabele percentages van meldingen met zich meebrengt. Enkel een kwalitatieve analyse waarbij er contact dient te worden opgenomen met de actoren op het terrein zou het mogelijk maken om deze lokale bijzonderheden te begrijpen. Deze analyse is niet gepland in deze fase van het onderzoek, maar zou later kunnen worden uitgevoerd.

Het in perspectief plaatsen met de door de politie geregistreerde gegevens leidt er evenwel toe te benadrukken dat er waarschijnlijk zowel op het niveau van de politie als van het parket *tekortkomingen op het vlak van de registratie* zijn. Bij de vergelijking van het aantal vermelde dossiers in de twee gegevensbronnen in 2010, blijkt het globale aantal aan de politie aangegeven zaken iets groter dan het aantal gemelde dossiers bij de parketten, wat de indruk zou geven dat er globaal minder zaken van de politie naar het parket worden doorverwezen. Uit een studie per arrondissement blijkt evenwel dat er significante verschillen van zeer variabele omvang zijn die in bepaalde arrondissementen het gevolg zijn van hogere cijfers op het niveau van de politie en in andere daarentegen op het niveau van het parket. Door het totale gebrek aan correlatie tussen de twee indicatoren wordt er bijgevolg eerder gedacht aan registratieproblemen zonder evenwel de invloed van de preventiepraktijken en institutionele configuraties uit het oog te verliezen. De statistisch analisten zouden op basis van de respectievelijke gegevensbronnen deze resultaten van naderbij dienen te bekijken

Ondanks de grenzen van de aard van deze uitsluitend kwantitatieve demarche, wordt dankzij het in perspectief stellen in elk geval mogelijk om de verschillen te relativiseren die oorspronkelijk tussen de verschillende arrondissementen bestonden en die op basis van de politionele gegevens schommelen binnen een (1 tot 2,5 keer) beperktere marge. Maar het is duidelijk dat deze kwestie dient te worden opgehelderd aan de hand van een kwalitatieve demarche.

3. Het nultolerantiebeleid en de effectieve toepassing ervan

In omzendbrief 4/2006 wordt duidelijk de tussenkomst beschreven die uitgaat van het volgende principe: *"hoe eerder de geweldpleger overigens geconfronteerd wordt met een overheid die hem resoluut terechtwijst, des te sneller zal dat geweld door een gerechtelijk optreden aan banden kunnen worden gelegd en escalatie kunnen worden voorkomen."* Er wordt dus duidelijk opgeroepen om snel en vastberaden op te treden. Het geloof in de doeltreffendheid van de gerechtelijke tussenkomst in de vorm van een terechtwijzing speelt dus een centrale rol en ligt volledig in de lijn van een nultolerantiebeleid. Op basis van deze gedragslijn moet de politie dus in theorie alle situaties van klachten van partnergeweld naar het parket doorverwijzen, zelfs indien het gedrag in kwestie niet duidelijk een misdrijf is. Op het niveau van het parket dient de volstreekte seponering in theorie beperkt te zijn tot de situaties waarin *"er geen misdrijf is of onvoldoende bewijs ervan, en voor zover de evaluatie van de toestand volkomen geruststellend blijkt te zijn"*.

Voordat de invloed van het op het niveau van de parketten ingevoerde gerechtelijk beleid wordt geëvalueerd, dient eerst te worden nagegaan in welke mate deze door de omzendbrief vastgelegde gedragslijn effectief is toegepast, met andere woorden in welke mate de inhoud van de omzendbrief effectief wordt omgezet in de werkwijzen op het terrein.

Hiervoor werden louter de beklagden in aanmerking genomen ten aanzien van wie een misdrijf is bewezen en werd het aan hun situatie gerechtelijke gegeven gevolg bestudeerd. Het percentage beklagden ten aanzien van wie geen enkele beslissing werd genomen (5%) of van wie op eender welk moment enkel een beslissing van seponering werd genomen (65%) bedraagt in totaal 70%.

Eerst en vooral kan worden geconcludeerd dat op basis hiervan er *een aanzienlijk verschil* kan worden opgemerkt tussen het nultolerantiebeleid in theorie, waarbij er op elke door de omzendbrief vastgelegde situatie een gerechtelijk antwoord dient te volgen en het beleid in de praktijk waarbij er sprake is van seponeringen, zonder enige andere reactie, of er in 65% tot 70% van de gevallen geen beslissing wordt genomen.

Deze vaststelling kan desalniettemin worden gerelativeerd - ook al roept dit talrijke vragen op - door het grote percentage van seponeringen met "geregulariseerde situatie" als motief (32% van de beklagden) in aanmerking te nemen. Rekening houdend met deze redenering aan de hand waarvan het gebrek aan een gerechtelijke reactie verantwoord zou kunnen worden, dient te worden opgemerkt dat *geen enkel effectief gerechtelijk antwoord* geformuleerd lijkt te zijn voor meer dan 1 op 3 beklagden (34%) terwijl het gaat om situaties waar overeenkomstig de omzendbrief duidelijk dient op te worden gereageerd.

De per arrondissement uitgevoerde analyse toont overigens een heel grote variabiliteit aan, of er al dan niet rekening wordt gehouden met de inroeping van het motief van de regularisering van de situatie. Het aantal situaties waarop geen effectieve gerechtelijke reactie is gekomen verschilt namelijk per gerechtelijk arrondissement, gaande van 45% tot 88% of van 75% tot 22% indien er geen rekening wordt gehouden met de geregulariseerde situaties.

Ter conclusie, met het oog op de nultolerantie kan worden aangenomen dat in het beste geval het principe van de systematisch gerechtelijke reactie wordt toegepast in 4 op 5 gevallen, meer bepaald in het arrondissement waar de nultolerantiegraad bijgevolg als maximaal kan worden gekwalificeerd. De nultolerantiegraad varieert van minimum 1 reactie per 4 situaties, waarbij enkel de niet-geregulariseerde situaties in aanmerking worden genomen, of van 1 per 10 als er ook met deze situaties rekening wordt gehouden.

Een geïntegreerde analyse¹³ van alle op statistisch vlak beschikbare profielvariabelen toont in de eerste plaats aan dat aan de hand hiervan het proces om te beslissen om al dan niet een gerechtelijk antwoord te formuleren op een situatie slechts matig verklaard kan worden. Het van het toeval afhankende of niet rationele gedeelte blijkt dus erg groot te

¹³ Logistische regressie

zijn. Daarnaast is het ook mogelijk dat andere niet in de statistische registratie opgenomen variabelen, zoals de wens van het slachtoffer, meer performante explicatieve factoren kunnen zijn.

De analyse zet desalniettemin de variabelen in de verf die, zelfs wanneer alle andere factoren gelijk blijven, de mogelijkheid vergroten dat er geen gevolg wordt gegeven aan de situatie. Dit is het geval (in dalende volgorde) als de situatie werd gekwalificeerd als geregulariseerd¹⁴, als de beklagden voor de eerste keer werden aangegeven voor feiten van partnergeweld¹⁵, als het een vrouwelijke beklagde is¹⁶ en als partnergeweld het enige soort aangegeven misdrijf is¹⁷. De kans dat er geen gerechtelijk antwoord volgt is eveneens groter bij de categorie van beklagden afkomstig uit welgestelde milieus, maar de invloed hiervan blijft beperkt¹⁸. Een gerechtelijke reactie is daarentegen waarschijnlijker als de feiten gekwalificeerd zijn als moord of poging tot moord¹⁹, seksueel misbruik²⁰ of vrijwillige slagen en verwondingen²¹. Ingeval fysiek geweld is er dus 2 keer meer kans op een gerechtelijke reactie, maar dit gebeurt zeker niet systematisch²².

Het vastgestelde verschil tussen de nultolerantiedoelstelling en de effectieve rechtspraak, alsook de schijnbaar relatief weinig coherente manier van het nemen van een beslissing doet uiteraard vragen rijzen. De analyse van de wetenschappelijke literatuur zorgt evenwel voor een heel genuanceerd uitgangspunt en leidt ertoe niet zozeer de toepassing van het nultolerantieprincipe, maar eerder de bewoording op zich aan de kaak stellen. De meeste onderzoeken stellen, voornamelijk gezien de Angelsaksische context waarbinnen het nultolerantiebeleid werd opgestart en op een andere manier werd uitgewerkt, de algemene en niet gedifferentieerde toepassing van dit beleid in vraag.

In de meest recente werken lijkt er een consensus te zijn om een onderscheid te maken tussen situaties van "intiem terrorisme" die in werkelijkheid zeldzaam zouden zijn en gevallen van "situationeel geweld" die het meest voorkomen en die voortvloeien uit ontaardende interacties en niet uit een machtsproces zoals bij de eerste soort situaties. Het probleem hierbij is dat partnergeweld doorgaans wordt geassocieerd met "intiem terrorisme" – een beeld dat overigens sterk wordt benadrukt in de preventiecampagnes – en dat de basis vormt voor het overheidsbeleid waarbij er niet gepraat wordt over het situationele geweld dat nochtans frequenter voorkomt bij de populatie. Hoewel een gerechtelijke tussenkomst noodzakelijk blijkt te zijn bij intiem terrorisme wordt deze interventie daarentegen in vraag gesteld bij het aanzienlijk aantal gevallen van situationeel geweld waarbij andere dan gerechtelijke antwoorden gepaster zouden zijn. Gezien het onderscheid tussen de twee soorten partnergeweld zou er bij de evaluatie van de situaties

¹⁴ De Odd Ratio (OR) van 4,3 geeft aan dat, zelfs wanneer alle andere factoren gelijk blijven, deze mogelijkheid 4 keer groter is.

¹⁵ OR = 2,3

¹⁶ OR = 1,8

¹⁷ OR = 1,7

¹⁸ OR = 0.92

¹⁹ De OR van 0.06 wijst erop dat de kans op een gerechtelijk reactie in deze gevallen uitzonderlijk heel hoog is.

²⁰ OR = 0.3

²¹ OR = 0.4

²² In 34% van de gevallen is er globaal gezien een gerechtelijke reactie vastgesteld.

moeten worden gefocust op het bestaan van dynamismen van gezag en controle in plaats van, zoals in het strafrecht is vastgelegd, op afzonderlijke daden.

4. De toepassingsgraden van een nultolerantiebeleid en de invloed ervan op de recidive

Eén van de voornaamste elementen die in de wetenschappelijke literatuur heeft geleid tot het ter discussie stellen van het nultolerantiebeleid is de twijfelachtige invloed ervan op het vlak van het voorkomen van recidive. Hoewel in het eerste onderzoek terzake, de *Minneapolis Domestic Violence Experiment* (1984), werd besloten dat nultolerantie een ontradend effect heeft, hebben latere (voornamelijk Angelsaksische) onderzoeken deze resultaten weerlegd door aan te tonen dat het vervolgen noch het type van sanctie een significante invloed hebben op het voorkomen van recidive.

De invloed ervan in België diende dus onder de loep te worden genomen. De vaststelling dat de nultolerantie naargelang de arrondissementen in erg verschillende graden wordt toegepast, bood een bijzonder interessante kans om een vergelijkende analyse uit te voeren. Aangezien in deze analyse enkel wordt rekening gehouden met de beklaagden ten aanzien van wie een misdrijf is bewezen en die werden doorverwezen naar het parket voor eerste feiten van partnergeweld, werden de verschillende gerechtelijke arrondissementen in perspectief geplaatst naargelang de graad van toepassing van een nultolerantiebeleid enerzijds en het aantal vastgestelde recidiven anderzijds. Het globale percentage recidive, wat wordt omschreven als elke nieuwe melding aan het parket van een dossier van partnergeweld, bedraagt 38% - of 32% voor de voor de eerste keer gemelde beklaagden - maar het percentage recidive blijkt heel variabel te zijn naargelang de arrondissementen, gaande van 22% tot 51% of van 17% tot 47% enkel voor de beklaagden die een eerste feit van partnergeweld hebben gepleegd.

Het resultaat van de analyse is erg duidelijk: er is geen enkele correlatie waarneembaar tussen de toepassingsgraad van de nultolerantie en het percentage recidive²³. Alle denkbeeldige situaties werden vastgesteld: zwakke gerechtelijke reactie en laag percentage recidive, zwakke gerechtelijke reactie en hoog percentage recidive, strenge gerechtelijke reactie en laag percentage recidive of strenge gerechtelijke reactie en hoog percentage recidive. De analyse bevestigt dus geenszins de hypothese dat een strenger nultolerantiebeleid en gerechtelijke antwoorden een positieve invloed zouden hebben op het vlak van recidive. De resultaten op Belgisch terrein stemmen dus grotendeels overeen met de door de internationale literatuur naar voren geschoven vaststellingen.

Deze demarche wordt daarenboven vervolledigd aan de hand van een analyse van alle in de statistieken opgenomen profielvariabelen met betrekking tot alle beklaagden ten aanzien van wie een misdrijf bewezen is. Zoals dit het geval was voor de studie van het bestaan van een gerechtelijke reactie, kan de recidive slechts in heel beperkte mate worden verklaard aan de hand van de profielvariabelen en blijft het van het toeval afhankende deel erg groot. Bepaalde variabelen lijken evenwel een significante invloed op de recidive te hebben, waarbij overigens alle andere factoren gelijk blijven. Het risico op recidive lijkt groter te zijn

²³ R2 = 0.002, p=0.8

bij wederzijds partnergeweld²⁴, bij beklaagden die ook voor andere feiten dan partnergeweld zijn aangegeven²⁵ of in beperktere mate indien de feiten plaatsvinden binnen een meer welstellend milieu. Geslacht, leeftijd, nationaliteit noch het type preventie hebben een verschillende significante invloed op recidive. Het feit dat een als “geregulariseerde” omschreven situatie niet gepaard gaat met een lager percentage recidive, integendeel, vraagt ook opheldering. Dit resultaat dwingt tot een grondigere reflectie over de omstandigheden waarin dit soort evaluatie wordt uitgevoerd door de parketmagistraten. Tot slot dient te worden opgemerkt dat de analyse van de beklaagden ten aanzien van wie het misdrijf niet is bewezen eveneens vragen doet rijzen: ook al is het percentage recidive in dit geval lager (24%), is het helemaal niet te verwaarlozen.

5. Gerechtelijke antwoorden

De analyse wordt verdergezet met een studie van de verschillende gerechtelijke beslissingen met betrekking tot feiten van partnergeweld. Dat seponering de meest voorkomende beslissing is, werd reeds aangekaart. De volgende doelstelling bestond erin de inhoud van de beslissingen te analyseren met betrekking tot de gevallen die aanleiding geven tot een effectief gerechtelijk antwoord.

De bemiddeling in strafzaken is één van de mogelijke antwoorden waar evenwel slechts weinig een beroep op wordt gedaan: aan 7% van de beklaagden ten aanzien van wie een misdrijf is bewezen, werd op een bepaald moment in hun gerechtelijk parcours dit voorstel gedaan. 3% van deze bemiddelingen werd geregistreerd als afgerond en 2,5% als geweigerd. Het computersysteem van de parketten bevat desalniettemin geen enkele informatie over de inhoud van deze maatregel die verschillende vormen kan aannemen. Door het computersysteem van de Justitiehuzen (SIPAR) te raadplegen, konden deze gegevens aangevuld worden, evenwel in beperkte mate, door de bij de kruising van de gegevens ondervonden beperkingen, maar vooral door het grote percentage ontbrekende gegevens in SIPAR. Hoewel de databank dus niet in alle gevallen representatief is, kan toch worden vastgesteld dat bemiddeling meestal bestaat uit een opleiding (in 46% van de gevallen) die in bepaalde gevallen beter had kunnen worden geïdentificeerd.

Van alle beklaagden ten aanzien van wie het misdrijf is bewezen, werd 18% op één of andere manier doorverwezen naar de rechtbank en van hen werden er 11% veroordeeld. Omwille van de beperkingen van de op het niveau van de parketten geregistreerde informatie werd er ook uit de databank van het Centraal Strafregister extra informatie gehaald. Hoewel deze analyse alleen voor een deel van de veroordeelde beklaagden afdoend was (78%), kan op basis hiervan evenwel een preciezer beeld worden geschetst van de aard van de veroordelingen.

In 21% van de geïnventariseerde veroordelingen werd een gevangenisstraf uitgesproken, wat betekent dat het percentage beklaagden ten aanzien van wie het misdrijf is bewezen en waarvoor een gevangenisstraf werd uitgesproken, kan worden vastgelegd op ongeveer

²⁴ OR = 2.3

²⁵ OR = 0.48 (partnergeweld als geïsoleerd misdrijf)

2,3%. In de Belgische rechtspraak komt een gevangenisstraf als reactie op feiten van partnergeweld erg weinig voor in vergelijking met meer bepaald de Amerikaanse rechtspraak²⁶ waar talrijke onderzoeken terzake betrekking op hebben. De duur van de in deze gevallen uitgesproken straffen kan eveneens worden gepreciseerd: meestal worden straffen van 6 maanden uitgesproken en slechts 30% ervan duren langer dan één jaar.

Het belang van het veroordelen tot een boete wordt onderstreept en dient onder de loep te worden genomen. 70% van de veroordeelde beklagden of 7,5% van alle beklagden ten aanzien van wie het misdrijf is bewezen, worden veroordeeld tot een boete. In 54% van de gevallen bestaat de boete uit een geïndexeerd bedrag van 550 euro en aan 1 op 10 veroordeelden wordt een hogere boete tot maximum 5500 euro opgelegd.

Het in de databank aantal geregistreerde gevangenisstraffen met probatie-uitstel is zo laag dat er omzichtig te werk mee dient te worden gegaan. De vraag zou zich kunnen stellen of er eventueel problemen zijn bij de extractie van de gegevens. Bij 16% van de veroordelingen wordt er een beroep gedaan op de werkstraf, dus voor 1,7% ten opzichte van alle beklagden ten aanzien van wie het misdrijf is bewezen.

6. Recidive en gerechtelijke beslissingen

Het onderzoek wordt afgesloten met een vergelijkende analyse van het percentage recidive naargelang het soort getroffen gerechtelijke maatregel als antwoord op het partnergeweld. In dit opzicht wordt de recidive gedefinieerd als elke nieuwe aangifte van partnergeweld na de desbetreffende beslissing en dit binnen een uniform vastgelegde observatietermijn van twee jaar²⁷. Aan de hand van de “survival analysis”-methode worden eveneens de termijnen waarbinnen er wordt gerecidiveerd onder de loep genomen.

Uit de resultaten blijkt globaal dat het percentage recidive hoger is naarmate de reactie dwingender is. Zo bedraagt het percentage recidive 24% wanneer seponering de enige maatregel is, 36% na een bemiddeling in strafzaken, 44% ingeval een aanhoudingsbevel en 53% na een veroordeling en gelijkaardige percentages ingeval een boete of gevangenisstraf.

De analyse maakte het eveneens mogelijk bepaalde resultaten te wijzigen. Bij een bemiddeling in strafzaken daalt het percentage recidive tot 25% indien de procedure afgerond is, terwijl het twee keer zo hoog is als de bemiddeling geweigerd wordt. De identificatie van bepaalde in het kader van een bemiddeling op touw gezette samenwerkingen of van een voorlopige opschorting heeft het mogelijk gemaakt de aandacht te vestigen op de meest veelbelovende percentages ingeval een beroep op een door Praxis georganiseerd opleiding. De statistische basis is in dit geval te zwak om er te veralgemenen conclusies uit te trekken, maar is een aansporing om de analyse opnieuw uit te voeren op een groter monster.

²⁶ Het onderzoek van Thomas (2010) geeft aan dat er in Washington 11% van de beklagden worden veroordeeld tot een gevangenisstraf. Thomas (2010, *Domestic violence sentencing conditions and recidivism*, Washington State center for court research, Research supported by the Bureau of Justice Statistics, U.S. Department of Justice, 31 p.

²⁷ Hiervoor volstaat het enkel de gedurende een termijn van twee jaar na de beslissing waarneembare situaties in aanmerking te nemen.

De termijnen waarbinnen wordt gerecidiveerd varieert nauwelijks naargelang de maatregelen. In het algemeen recidiveren veroordeelden snel, bijna 20% binnen 1 maand en 60% tot 70% binnen 6 maanden. De gevangenisstraf noch het aanhoudingsbevel verlengen de termijn waarbinnen er wordt gerecidiveerd.

De vastgestelde percentages recidive kunnen dus op geen enkele manier enig succes van strengere gerechtelijke reacties aantonen. De op Belgisch terrein vastgestelde resultaten sluiten aan bij die van de wetenschappelijke literatuur die meestal betrekking hebben op Noord-Amerikaans of Brits terrein. De grootste percentages recidive worden namelijk in het algemeen vastgesteld na een gevangenisstraf²⁸.

De wetenschappelijke literatuur opent met betrekking tot de materie nieuwe onderzoekspistes door de meest overtuigende resultaten van bepaalde programma's aan te kaarten, die bijvoorbeeld de nadruk leggen op de hulpverlening en het werk en op het positief motiveren tot veranderen in plaats van op het dreigen met een straf en confrontatie. Er werd eveneens gewezen op de veelbelovende resultaten in de gerechtelijke arrondissementen die er voorstander van zijn om rekening te houden met de wensen en noden van het slachtoffer zodat ze hun situatie opnieuw de baas kunnen in plaats van een systematisch vervolgbeleid na te streven. Deze doelstelling met betrekking tot de "empowerment" van het slachtoffer zou best worden gerealiseerd in het kader van de multi-institutionele ("multi-agency") tussenkomsten. Met het oog op de te ontwikkelen toekomstige perspectieven voor een efficiënter strafrechtelijk beleid terzake dient er tot slot ook te worden gereflecteerd over de resultaten van een experimenteel programma waarvoor er per soort partnergeweld een aangepaste reactie werd uitgewerkt in het kader van een geïndividualiseerde aanpak.

²⁸ THOMAS P. (2010) vermeldt in een gelijkaardig onderzoek een percentage recidive van 55% na een gevangenisstraf ten opzichte van bijvoorbeeld 14% na een probatiemaatregel.

Toegang tot het onderzoeksrapport - 23/03/2016

<https://nicc.fgov.be/download23032016>